

Ágústa Þorbergsdóttir
og Kristín Ingibjörg Hlynsdóttir

Blöndun sem orðmyndunaraðferð í íslensku

Orðaleikir eða orðmyndun?

1 Inngangur

Ný orð bætast stöðugt við tungumálið og lengi hefur verið ríkt hefð fyrir því að mynda ný íslensk orð úr innlendum stofnum til að lýsa nýjum hugmyndum, fyrirbærum og uppfinningum fremur en taka upp erlend orð. Hvort áhersla á hreintungustefnu eða sú staðreynd að tökuorð falla oft illa að íslensku hljóð- og beygingarkerfi hafi lagt grunn að þessari orðmyndunarhefð, sem síðan hefur orðið rótgróin venja í málinu, er erfitt að fullyrða um. Þessi hefð hefur mótað íslenskt mál um langt skeið en á síðari árum má greina vaxandi notkun nýrrar orðmyndunaraðferðar. Hún er hér nefnd **blöndun** (e. *lexical blending*) og orð sem mynduð eru á þennan hátt kölluð **blendingar** (e. *lexical blends*).

Í stuttu máli má skilgreina blöndun sem orðmyndunarferli þar sem tveimur (eða í undantekningartilvikum fleiri) mismunandi orðhlutum er blandað saman í nýja orðmynd. Slík orð einkennast yfirleitt af skörun hljóða milli orðanna sem blandað er saman og varðveita einhverja merkingu, að minnsta kosti annars orðsins, en eru sjaldnast nákvæm samheiti þess (sbr. Cannon 2000:952). Blendingar mynda þó

ekki einsleitán flokk heldur má fremur lýsa þeim sem samsafni orða sem einkennast af ákveðnum þáttum sem birtast með mismunandi hætti. Útkoman ræðst bæði af því hvernig blöndunin er gerð og hve mikil skörun er á milli orðhlutanna.

Í þessari grein er gerð athugun á blöndun sem orðmyndunaraðferð og staða hennar metin í íslensku nútímamáli. Rannsóknarspurningar okkar eru: Hvernig er algengast að mynda blendinga í íslensku og hvar birtast þeir helst? Rannsóknin byggist á dæmasafni með blendingum af Nýyrðavef Árnastofnunar auk dæma sem höfundar hafa safnað.

Efnisskipan er á þá leið að í 2. kafla er fjallað almennt um orðmyndun og blöndun. Í 3. kafla er svo greining á íslenskum blendingum. Þar eru tekin dæmi um blendinga á mismunandi notkunarsviðum, t.d. í auglýsingum og á samfélagsmiðlum, og fjallað um myndun þeirra, svo sem klippingar og skörun hljóða í þeim orðum sem blandað er saman sem og tengsl við atkvæðafjölda. Að lokum eru blendingar flokkaðir í fjóra flokka eftir uppruna. Í 4. kafla eru niðurstöður rannsóknarinnar dregnar saman.

2 Almennt um orðmyndun og blöndun

2.1 Ýmsar skilgreiningar

Á síðustu áratugum hefur notkun blöndunar sem orðmyndunaraðferðar aukist í mörgum tungumálum (Gao 2023:163, Lehrer 2007:115). Í íslensku er þessi orðmyndunaraðferð einnig að breiðast út og fjöldi nýrra orða af þessu tagi hefur litið dagsins ljós á undanförunum árum og mörg þeirra verið send inn á Nýyrðavef Árnastofnunar (Ágústa Þorbergsdóttir og Kristín Ingibjörg Hlynisdóttir 2025:73).

Fjöl margar rannsóknir hafa verið gerðar á blendingum í mismunandi tungumálum en fræðimenn hafa sett fram mismunandi skilgreiningar og afmarkað efnið á ólíkan hátt; hvaða orð teljist til þeirra og hvernig ætti að skilgreina þá (Renner o.fl. 2012; Beliaeva 2019). Grlj (2022:87) ber saman blendinga í ensku og frönsku og dregur saman skilgreiningar ýmissa málfræðinga sem fjallað hafa um blendinga og leggur í framhaldi til eftirfarandi skilgreiningu:

Blending is a word-formation process that involves two or more source words. It involves the shortening of at least one source word, but frequently the source words display some

overlap. The most typical pattern of blending is the front part of the first source word and the last part of the second source word.

Samkvæmt þessari skilgreiningu er hinn dæmigerði blendingur myndaður úr fyrri hluta fyrra orðs og seinni hluta síðara orðs, oft með skörun milli þessara orða.

Þrátt fyrir aukna útbreiðslu blöndunar í íslensku hefur lítið sem ekkert verið fjallað um hana í fræðilegum skrifum.¹ Engin fastmótuð hefð er til um flokkun eða skilgreiningar íslenskra blendinga og staða blöndunar sem sjálfstæðrar orðmyndunaraðferðar í íslensku er enn óljós. Hvorki hefur verið gerð kerfisbundin rannsókn á formgerð íslenskra blendinga né greining út frá merkingarlegum þáttum. Þær fáu heimildir sem til eru takmarkast að mestu við stuttar athugasemdir um tilvist og notkun einstakra orða, svo sem *tölva* og *hrútskýring*.

Hugtakanotkun um blöndun sem orðmyndunaraðferð er enn á reiki og fjölbreytt heiti hafa verið notuð, ekki aðeins í íslensku heldur einnig í öðrum tungumálum. Á íslensku hafa ýmis orð verið notuð til þess að lýsa þessari orðmyndun: *sambreislingur* og *sambræðsluorð* (sbr. Eirík Rögnvaldsson 2022, 2023a, 2025), *samrunaorð* og *frakkaorð* („Samrunaorð“ 2000), *blöndun*, *blendingur* (Katrín Axelsdóttir 2014, Ágústa Þorbergsdóttir og Kristín Ingibjörg Hlynsdóttir 2025) og *bræðingur* (Atli Þór Ægisson 2016). Orðin sem notuð eru um þetta lýsa því að verið sé að *bræða saman* orð eða *blanda* þeim.

Á ensku er *blend* algengasta heitið (Cannon 2000:953) en mörg önnur orð hafa verið notuð. Friedrich (2008:36) nefnir t.d. *amalgam*, *amalgamated blend*, *blending*, *contamination*, *fusion*, *merger*, *conflation*, *hybrid*, *brunch-word*, *pivot-word*, *cross*, *telescope(d) word*, *haplologic word* og *portmanteau word*. Í þýsku hefur hugtakanotkun einnig verið fjölbreytt, t.d. *Kontamination*, *Portmanteau-Wort*, *Amalgam*, *Wortkreuzung*, *Mischwort*, *Kofferwort*, *Teleskopwort* og *Wortverschmelzung*. Samkvæmt Cannon (2000:953) hefur heitið *Kontamination* nú fest sig í sessi í þýsku og hefur ýtt út eldri heitum. Í sænsku hefur heitið *teleskopord* verið notað (sbr. Karlsson 2021:114). Á frönsku hafa t.d. verið notuð heitin *contamination*, *portmanteau*, *mot-valise*, *mélange*, *amalgame*, *croisement*, *télescope*, *mot-centaure* *mot-tiroir* og *bloconyme*, sbr. Friedrich (2008:21).

¹ Sjá þó pistla Eiríks Rögnvaldssonar, 2022, 2023a, 2025 og grein Ágústu Þorbergsdóttur og Kristínar Ingibjargar Hlynsdóttur 2025:73–75. Einnig má benda á að Guðrún Þórhallsdóttir fjallaði um orðmyndun af þessu tagi í fyrirlestri sínum *Svörtudagur*, *þunnudagur*, *smánudagur* og *fleiri blönduð nýyrði* á Hugvísindapingi 11. mars 2023.

Mörg þessara orða eru myndræn og lýsandi og draga upp mynd af tveimur (eða fleiri) einingum sem renna saman í eitt orð eða hugtak. Sem dæmi má nefna *portmanteau word* en orðið *portmanteau* merkir ‘tvíhólfa ferðataska’ og vísar til þess að tveimur orðum er pakkað saman í eitt. Svipað myndmál kemur fram í þýsku og sænsku heitunum *Teleskopwort* og *teleskopord* þar sem vísað er til sjónaukans sem dregst saman og teygist út, líkt og orðhlutar sem skarast og renna saman í nýja heild. Með þessari mynd er lögð áhersla á að tveimur orðstofnum sé þrýst hvorum í annan og myndi samþjappaða merkingareiningu – rétt eins og þegar sjónauki er dreginn saman í eina einingu.

Blendingar eru oft fremur álitnir orðaleikir eða tímabundin slangur-yrði sem ólíklegt er að festist í málinu fremur en að teljast til fullgildrar orðmyndunaraðferðar (sjá t.d. í Brdar-Szabó og Brdar 2008). Sem dæmi um íslenska blendinga sem amast hefur verið við má nefna sagnmyndina *skjáumst* sem er blendingur úr *skjár* og *sjáumst* (sbr. Eirík Rögnvaldsson 2022). Þó eru einnig mörg dæmi um að fólk líti á blendinga sem sniðuga og þar má benda á orðið *hrútskýring* sem var valið orð ársins 2016 og sýnir það jákvæð viðbrögð við orðinu.

2.2 Eldri íslenskir blendingar

Fram til þessa hefur blöndun ekki verið talin til íslenskra orðmyndunaraðferða. Hvorki í ritinu *Orðmyndun. Um leiðir til að auka íslenskan orðaforða* (Ari Páll Kristinsson 2004) né í bókinni *Orð (Íslensk tunga 2)* (Guðrún Kvaran 2005:105) er fjallað um blöndun eða samruna orða sem sjálfstæða orðmyndunaraðferð.

Hlutfall blendinga af heildarorðaforða hefur verið afar lágt og það hefur eflaust átt þátt í því að blöndun hefur ekki verið talin reglubundin leið við orðmyndun heldur jaðarfyrirbæri og utan hins staðlaða máls og fengið takmarkaða athygli. Ljóst er að orðum sem mynduð eru með blöndun hefur fjölgað talsvert í íslensku á síðari árum.

Guðrún Kvaran (2009) svaraði á Vísindavefnum spurningunni *Are portmanteau words frequent in Icelandic?* þar sem hún fjallaði um það hvort svonefnd *portmanteau words* (eða blendingar) væru algeng í íslensku. Þar nefndi hún að aðeins tvö orð hefðu verið skráð í *Íslenska orðabók* frá 2002: *preykur*, myndað af *þoka* og *reykur* og *hábitur*, myndað af *hádegisverður* og *árbitur*. Guðrún tók jafnframt fram í svarinu að þessi orð væru lítt notuð. Að auki nefnir Guðrún orðið *tölva* sem hafi

verið myndað úr *tala* og *völva* og að henni hafi verið bent á orðin *skaffall* (úr *skeið* og *gaffall*) og *púsöld* en tekur fram að hún telji *púsöld* ekki vera blending heldur samsetningu úr *pús-* úr *púsund* og *öld*.

Orðið *tölva* er oft nefnt sem dæmi um vel heppnaða nýyrðasmíð og gjarnan nefnt í samhengi við önnur þekkt nýyrði á borð við *sími*, *pota* og *pyrla*. Baldur Jónsson (1994:34) lýsir myndun orðsins þannig að það sé myndað með því að sameina orðin *tala* og *völva* þar sem beyging orðsins fylgir síðarnefnda orðinu. Áður en *tölva* festist í sessi voru fjölmörg önnur heiti reynd, svo sem *elektrónísk reiknivél*, *rafeindareiknir* og *rafheili*. Sigurður Nordal bjó til orðið *tölva* árið 1965 og notkun þess breiddist hratt út (Baldur Jónsson 1994:38).

Samkvæmt ofangreindri skýringu mætti flokka orðið *tölva* sem blending þar sem orðmyndunin byggist á samruna tveggja ólíkra orða. Þetta vekur spurningar um hvort ástæða sé til að endurmeta sum eldri nýyrði út frá sjónarhorni blöndunar og hvort þessi orðmyndunaraðferð hafi í raun verið til þótt hún hafi ekki verið formlega viðurkennd sem slík.

Annað orð, *tækni*, hefur einnig verið talið eitt af vel heppnuðum nýyrðum 20. aldar. Halldór Halldórsson fjallar um orðið í grein sinni „Nýyrði frá síðari öldum“ (1971:239) og segir það hafa verið myndað af dr. Birni Bjarnasyni árið 1912. Orðið hafi þó ekki náð almennri útbreiðslu fyrr en um 1930. Halldór bendir á að orðið *tækni* hafi í rauninni tvíþættan uppruna. Annars vegar sé það myndað með hliðsjón af orðinu *tæki*, hins vegar sækir það fyrirmynd í danska orðið *teknik*. Þannig má hugsanlega greina *tækni* sem blending úr *tæki* og erlenda orðinu *teknik*. Í pistli í DV fjallar Halldór Halldórsson (1995) nánar um uppruna orðsins og bendir á að orðmyndun af þessu tagi sé óvenjuleg:

Orðmyndun af þessu tæi er sjaldgæf. Ólíklegt er, að Björn hafi tengt orðið orðliðnum *-tækni*, sem kunnur er frá 19. öld í orðinu *djarftækni* (af *djarftækur*).

Baldur Jónsson flokkar orðið *tækni* sem nýstofn (1987:99). Baldur segir að fyrir komi að búin séu til ný stofnorð, þ.e. orð sem eru hvorki afleidd né samsett og ekki beinlínis gerð úr neinum innlendum stofni. Kveikjan að slíkum nýmyndunum sé oftast eitthvert erlent orð. Baldur nefnir einnig að ef til vill megi setja orðið *ál* (d. *aluminium*) í þennan flokk. Orðið *tækni* er óvanalegt orð og fleiri möguleikar á greiningu gætu komið til greina og má hugsa sér að orðið sé myndað á annan hátt, svo sem af *tæk-* í *tæki* og viðskeytinu *-ni* sem er þekkt úr

kvenkynsorðum eins og *beiðni*. Það viðskeyti hafi vissulega verið valið með hliðsjón af danska orðinu *technik* og kannski *techn-* í alþjóðlegum orðaforða (grundvölluðum á forngrísku orði) enda þótt hvorki Baldur né Halldór hafi greint orðið á þann hátt svo að vitað sé.

Blöndun er ekki alltaf gagnsæ orðmyndunaraðferð og því getur verið erfitt að meta hvort um sé að ræða blöndun eða aðra gerð orðmyndunar. Sem dæmi má nefna íslenska orðið *brúða* sem kemur inn í málið á fyrri hluta níunda áratugar síðustu aldar sem þýðing á sænska orðinu *fullkornsskorpa*. Hugsanlega má segja að það sé blendingur úr íslensku orðunum *brauð* og *kruða*.

2.3 Mörkin á milli samsetningar og blöndunar

Samsetning telst virkasta orðmyndunarleið íslensku. Samsett orð eru mynduð úr að minnsta kosti tveimur orðstofnum. Greina má nokkrar tegundir samsetningar. Fyrst ber að nefna stofnsamsetningar þar sem tveir stofnar eru sameinaðir, sbr. *bókhald*. Í öðru lagi eru eignarfallssamsetningar þar sem fyrri liðurinn stendur í eignarfalli. Sá liður getur verið í eintölu, sbr. *bókarkafli*, eða í fleirtölu, sbr. *bókasafn*. Í þriðja lagi eru tengihljóðssamsetningar þar sem tengihljóð á borð við *-a-*, *-u-* eða *-i-* koma fyrir milli stofna, sbr. *sessunautur*.

Blendingar líkjast að mörgu leyti stofnsamsetningum og því er mikilvægt að skýra hvað aðgreinir þessar tvær orðmyndunarleiðir. Sú aðgreining verður ljós þegar litið er til þess hvernig orðhlutarnir eru myndaðir og tengdir. Það sem helst greinir blöndun frá samsetningu er notkun klipptra orðhluta (e. *splinters*) og skörun sameiginlegra hljóða í þeim orðum sem liggja til grundvallar. Hér eftir verða klipptir orðhlutar kallaðir **klippingar** og skörun sameiginlegra hljóða **skörun**. Orðið *stýfing* hefur verið notað þegar orðhlutar eru felldir brott, t.d. þegar *snarvitlaus* er stytt í *snar* eða um stýfðan boðhált, t.d. *tak sæng þína* í stað *taktu sæng þína*, og Guðrún Kvaran (2005:119) kallar þá orðmyndun *stýfingu* þar sem nafnorð er leitt af veikum sögnum með því að fella brott *a* í bakstöðu ef það er hluti stofnsins, t.d. *kall* af sögninni *kalla* og *klifr* af sögninni *klifra* (nafnleidd sagnorð). Hér hefur verið ákveðið að nota annað orð til aðgreiningar vegna þess að klipping í blöndun á sér ekki stað á hefðbundnum orðhlutaskilum.

Lahlou og Ho-Abdullah (2021) fjalla um mörkin á milli samsetningar og blöndunar í ensku. Samsetning og blöndun eiga sér marga sameiginlega þætti og mörkin á milli eru ekki alltaf augljós en hvor aðferð hafi sín einkenni (Lahlou og Ho-Abdullah 2021:1690).

Þeir benda jafnframt á að þar sem oftast er enginn merkingarlegur munur á orðum sem mynduð eru með samsetningu annars vegar og blöndun hins vegar ráðist það gjarnan af formi orðanna hvort notuð er samsetning eða blöndun.

When there is a necessity for coining a new word from existing lexemes in communication, compounds are created if there is no phonological similarity between their contributing lexemes. However, if there is a phonological similarity between them, they are blended (Lahlou og Ho-Abdullah 2021:1690–1691).

Orðmyndun fer því ekki eingöngu eftir merkingu upprunalegu orðanna heldur einnig eftir hljóðkerfislegum þáttum og er ekki skilyrt af hefðbundinni orðhlutagreiningu. Blöndun er aðeins notuð þegar aðstæður leyfa og eins og dæmin í næsta kafla sýna virðist hún stundum notuð einfaldlega vegna þess að það er mögulegt fremur en að sérstök þörf sé á að mynda nýtt orð úr undirliggjandi grunnorðum. Sem dæmi má nefna að orðið *súrka* hefur verið myndað úr *súr gúrka* en hér er ekki um nýtt hugtak að ræða heldur er orðunum blandað saman vegna þess að þau standa oft saman og hafa sameiginleg hljóð. Orðið *súrka* er ekki notað um nýtt fyrirbæri heldur er merking þess sú sama og *súr gúrka*.

Í íslensku er ekki er alltaf augljóst hvort orð eigi að flokkast sem blendingur eða ekki, þ.e. hvort um er að ræða blöndun eða hefðbundna samsetningu eða afleiðslu. Nokkrar gerðir slíkra orða í dæmasafninu hér má túlka á tvo vegu.

Hliðstæð orð: blendingar eða samsetningar?

Nokkuð er um ný orð sem eru greinilega mynduð með vísun í eldri orð. Þau má annaðhvort flokka sem hefðbundnar samsetningar eða sem blendinga þar sem hljóð- og merkingarlíkindi við fyrri orð virðast drifkrafturinn. Ekki er óalgengt að orð sem fela í sér glettni eða orðaleiki séu mynduð hliðstætt við eldri orð og hljómi líkt þeim.

Þó að líta megi á sum orð sem stofnsamsetningar er augljóst að þau eru mynduð sem eins konar orðaleikir sem eiga að minna á eldri orð í málinu. Dæmi um það eru orðin *húsflúr* og *orðtennis*. Spurningin er hvort beri að líta á sem svo að þau séu mynduð eins og blendingar, *hús* + *húðflúr* og *orð* + *borðtennis*, eða séu stofnsamsetningar, *hús* + *flúr* og *orð* + *tennis*.

Orðið *húsflúr* ‘veggjakrot’, er myndað hliðstætt við *húðflúr* ‘tattú’.

Líkindin með *húsflúr* og *húðflúr* eru ekki tilviljun, *húsflúr* er greinilega myndað með það seinna í huga. Merkingin er sótt í *húðflúr*, enda ekki vanalegt að tala um að „flúra hús“, og aðeins eitt hljóð aðgreinir orðin. Orðið *orðtennis* má skilja sem samsetningu (*orð* + *tennis*) en er greinilega mótað með hliðsjón af *borðtennis* (*orð* + *borðtennis*) eins og fram kemur í skýringu sem fylgir innsendingu þess á Nýyrðavef: ‘rökræður, kappræður þar sem lítil eða engin niðurstaða fæst, sbr. *borðtennis*’.

Á svipaðan hátt er *hungursneið* ‘mjög þunn sneið af köku eða brauði’ þar sem leikið er að líkindum við *hungursneyð*. Þá má nefna orðið *vælupest*, skýrt sem ‘kvefpest þar sem einkenni eru ýkt, gjarnan notað um veika karlmenn’. Það líkist *ælupest* og má hugsa sér að það sé myndað sem blendingur úr *væl* + *ælupest*.

Tvö afbrigði: blendingar eða samsetningar?

Þegar til eru tvö afbrigði af orði, annað með forskeyti en hitt án forskeytis, s.s. *hrif/áhrif* og *reiti/áreiti*, gefur það möguleika á tvenns konar túlkun: blöndun eða samsetningu. Stytttri orðmyndirnar *hrif* og *reiti* geta staðið sjálfstæðar og koma helst fyrir í fræðiorðum, t.d. *slembihrif* og *skilyrt reiti*.

Orðið *váhrif* var sent inn á Nýyrðavefinn árið 2021 og skýrt svo: ‘Þau áhrif sem hvers konar vá getur haft á umhverfið, efnahaginn eða annað’ og sendandi segist hafa búið orðið til úr orðunum *vá* og *áhrif*. Orðið *váhrif* er þó einnig til sem samsetning úr *vá* og *hrif*. Það hefur verið notað í sömu merkingu og orðið *áfallastreituröskun*, sbr. grein Elísabetar Halldórsdóttur (2014) þar sem hún lýsir orðmyndun föður síns Halldórs Halldórssonar prófessors. Orðið er einnig að finna í Líforðasafni Íðorðabankans sem þýðing á e. *exposure*. Á hinn bóginn hefur orðið *skjáreiti* verið skýrt sem blendingur úr *skjár* + *áreiti* ‘áreiti frá skjá’ þó að hugsanlegt væri að greina orðið sem samsetningu úr *skjár* + *reiti*.

Blendingar eða orðmyndun með viðskeyti?

Stundum er óljóst hvort orð eigi að flokka sem blending eða hefðbundna afleiðslu með viðskeyti. Dæmi er *saltindi* sem hefur verið sent inn á Nýyrðavefinn með skýringunni: ‘sbr. sætindi; saltað snarl, nasl og annar smámatur’. Orðið má annars vegar túlka sem blending úr *salt* + *sætindi* og hins vegar sem orðmyndun með viðskeytinu *-indi*.

Hér má einnig nefna orðið *tækni* sem fjallað var um í kafla 2.2 en það má skýra á fleiri en einn hátt.

2.4 Samantekt kafla

Hér hefur komið fram að á síðari árum hefur orðmyndun með blöndun aukist í íslensku, sem og í mörgum öðrum tungumálum. Þó að eldri dæmi um blendinga séu til, t.d. *tölva*, hefur blöndun ekki verið talin til hefðbundinna orðmyndunaraðferða í íslensku. Skilgreiningar og hugtakanotkun eru enn á reiki, bæði hérlandis og erlendis, og engin hefð hefur skapast um flokkun íslenskra blendinga. Mörkin milli blöndunar og stofnsamsetningar geta verið óskýr. Í sumum tilvikum má greina orð á fleiri en einn hátt en þörf er á ítarlegri rannsókn á gerð íslenskra blendinga til að skýra stöðu þeirra innan íslenskrar orðmyndunar, ekki síst til þess að hægt sé að bera íslenska blendinga saman við blendinga í öðrum tungumálum.

3 Greining á blendingasafni

Í þessum kafla er fjallað um greiningu á safni með dæmum um íslenska blendinga. Safnið er unnið upp úr innsendingum notenda á Nýyrðavef Árnastofnunar auk blendinga sem höfundar hafa tekið eftir annars staðar, svo sem í auglýsingum, á samfélagsmiðlum og í fjölmiðlum. Í safninu eru 227 íslenskir blendingar, nær allt nafnorð. Það kemur ekki á óvart þar sem nafnorð eru algengustu orð málsins. Í nær öllum tilfellum eru íslenskir orðhlutar settir saman. Til að kanna útbreiðslu og notkun var leitað að dæmum um notkun í *Risamálheildinni* (hér eftir Rmh.) (Steinþór Steingrímsson o.fl. 2018) og með almennri vefleit en um helming þeirra fundust engin dæmi utan Nýyrðavefsins. Skilgreiningar á blendingum eru mismunandi og mikilvægt að miða ekki við of þröng skilyrði sem gætu útilokað aðrar gerðir blöndunar.

3.1 Tilurð og notkunarsvið

Hér verða tekin dæmi um blendinga sem koma fyrir á mismunandi sviðum: algenga blendinga í almennu máli, dæmi úr auglýsingum og markaðsefni, af samfélagsmiðlum og innsendingar á Nýyrðavef Árnastofnunar.

3.1.1 Algengir blendingar í almennu máli

Hér er fjallað um myndun, merkingu og hlutverk nokkurra blendinga sem hafa náð mikilli útbreiðslu, ekki aðeins á samfélagsmiðlum og í óformlegu máli heldur einnig í fjölmiðlum og við formlegri aðstæður.

hrútskýring og hrútskýra

Sögnin *mansplain* kom fyrst fram í ensku árið 2008 (Merriam-Webster e.d.). Orðið er blendingur úr nafnorðinu *man* og sögninni *explain* og vísar til þess þegar karlmaður útskýrir mál fyrir konu í vissu um að hann viti betur en hún. Í *Risamálheildinni* (2024) eru 342 dæmi um ýmsar orðmyndir sem innihalda strenginn *mansplain* en elstu dæmin eru frá 2011, flest af samfélagsmiðlum. Orðið hefur oft íslenska beygingu, sjá dæmi (1) og (2).

- (1) Síðan má ekki gleyma því hvernig hann mansplainaði hvað feminismi væri í raun og hvernig hann gæti ekki verið feministi því hann væri maður
- (2) ég held að pressan sé að æfa sig í virku mansplaini

Sama ár kemur orðið *hrútskýring* fram sem tillaga að þýðingu á enska orðinu. Orðið *hrútskýring*, sem er myndað sem blendingur úr *hrútur* + *útskýring*, hefur verið eignað rithöfundinum Hallgrími Helgasyni sem setti tillöguna fram á Facebook-síðu sinni (Anna Gyða Sigurgísladóttir 2017; „Hrútskýring verður til“ 2017).

Mansplaining: Hrútskýring á íslensku. Sögnin „að hrútskýra“ – notuð um hrútleiðinlega hrúta sem þurfa alltaf að hrútskýra allt fyrir gimbrum jafnt sem gamalám, jafnvel mál sem þær eru sérfræðingar í.

Orðið verður sérstaklega áberandi árið 2016. Notkun þess eykst ekki aðeins heldur fer fram umfjöllun um hugtakið og farið er að greina samfélagsmál út frá því. Eldri samfélagsmál eru jafnframt sett í nýtt samhengi með því að vísa til „þekktra hrútskýringa“ sem áttu sér stað löngu áður en hugtakið varð til (Salvör Gullbrá Þórarinsdóttir o.fl. 2016). Það styrkti útbreiðslu þess enn frekar þegar *hrútskýring* var síðan valið orð ársins 2016 af Ríkisútvarpinu, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum og Mími – félagi stúdenta í íslenskum fræðum. Orðið er algengt á samfélagsmiðlum og í fjölmiðlum.

veganúar og edrúar

Veganúar er myndað úr *vegan* og *janúar*, hliðstætt við *Veganuary* í ensku sem er myndað úr *vegan* og *January*. Hugtakið var fyrst kynnt til sögunnar á Íslandi í janúar 2015 með átaki þar sem fólk var hvatt til þess að lifa veganlífstíl í janúar en sams konar átak var kynnt í Bretlandi árið áður („Increasing Participation“ e.d.). Átakið vakti mikla athygli á Íslandi 2015 („Veganúar slær í gegn á Íslandi“ 2015) og hefur síðan verið árlegur viðburður með umfjöllun í fréttamiðlum.

Samkvæmt Rmh. kemur orðið *edrúar* fyrst fyrir árið 2015 á Twitter, í janúar og febrúar. Tímasetningin bendir til þess að *edrúar* sé myndað eftir fyrirmynd *veganúar* þar sem umfjöllun um *veganúar* var mjög áberandi og merkingin er nátengd. Í stað þess að sniðganga dýraafurðir í mánuð er áfengi sniðgengið í mánuð. Þetta er dæmi um það hvernig einn blendingur getur af sér annan. Dæmi (3) og (4) benda til að orðið *edrúar* megi greina sem blending bæði úr *edrú* og *janúar* og *febrúar*:

- (3) *edrú + janúar*: Er enginn að taka Edrúar – Áfengislaus í Janúar? [Dæmi á Twitter frá janúar 2015]
- (4) *edrú + febrúar*: Nú tekur edrúar við? [Dæmi á Twitter frá febrúar 2015]

djammviskubit, flugviskubit og fleiri -viskubit

Á síðustu árum hafa komið fram ýmsar orðmyndir með seinni liðnum *-viskubit*, t.d. *flugviskubit*, *smitviskubit* og *mammviskubit*. Fyrsta staðfesta dæmið er orðið *djammviskubit* sem birtist í dálkinum *Heitasta slangrið* í DV 7. júní 2005 með skýringunni ‘samviskubit eftir djammíð’ („Heitasta slangrið“ 2005). Orðið er blendingur þar sem fyrri hlutanum *djamm* og seinni hlutanum *samviskubit* er blandað saman á sameiginlegum hljóðum, *am(m)*.

Á *tímarit.is* (e.d.) má finna orðið *djammviskubit* 15 sinnum en í Rmh. alls 370 sinnum, aðallega á samfélagsmiðlum. Orðið er einkum notað í óformlegu máli en virðist nokkuð þekkt. Síðar komu fram fleiri orð með seinni hlutanum *-viskubit* þar sem *djammviskubit* virðist vera eins konar fyrirmynd, t.d. *flugviskubit*, en dæmi í Rmh. um það eru flest úr fjölmiðlum. Orðið *flugviskubit* er sett fram sem samsvörun við sænska orðið *flygskam*. Orðið *flugskömm* hefur einnig verið notað um sama fyrirbæri á íslensku en *flugviskubit* virðist algengara ef marka má tíðni í Rmh. Nánar er fjallað um *-viskubit* í kafla 3.2.2.

tjákn

Orðið *tjákn* er íslenskt nýyrði sem stendur fyrir *emoji* eða myndtákn sem notuð eru til að sýna tilfinningar í rafrænum samskiptum. Orðið var kynnt í *Orðbragði* á RÚV árið 2016 (Atli Þór Ægisson 2016): „En við í *Orðbragði*, við leggjum til svona bræðing úr orðunum *tjáning* og *tákn* og viljum kalla þessa litlu félaga okkar *tjákn*.“ Nýyrðið *tjákn* náði fljótt að festa rætur og er nú oft notað sem íslenska heitið fyrir *emoji*.

Áður en *tjákn* náði útbreiðslu voru slík tákn oft kölluð *broskallar* á íslensku og ýmsar aðrar tillögur komu fram, t.d. hefur orðið *tjása* verið sent inn á Nýyrðavefinn, *lyndistákn* er að finna í Íðorðabanka Árnastofnunar og *tjámerki* finnst í Íslenskri nútímamálsorðabók. Í Rmh. eru fleiri dæmi um *tjákn* í fjölmiðlum en á samfélagsmiðlum.

frískápur

Orðið *frískápur* (myndað úr *frír* + *ísskápur*, sbr. ensku *freedge* – myndað úr *free* + *fridge*) er frá árinu 2021 og tengist baráttunni gegn matarsóun. Orðið er notað um ísskáp sem er komið fyrir í almannarými þar sem fólk getur skilið eftir mat sem það þarf ekki og tekið mat sem það getur nýtt. Markmiðið er að minnka sóun, efla samvinnu og stuðla að samfélagslegri ábyrgð. Nær öll dæmin í Rmh. eru úr fjölmiðlum.

3.1.2 Blendingar í auglýsingum og markaðssetningu

Blendingar hafa á síðustu árum orðið áberandi í íslenskum auglýsingum og markaðsefni. Lehrer (2007:115–116) setur fram þá tilgátu að blendingar séu gjarnan notaðir í auglýsingum vegna þess að þeir vekja meiri eftirtekt í umhverfi þar sem er áreiti úr öllum áttum sem keppir um athygli fólks og ný óvanaleg orð séu líkleg til þess að fá fólk til þess að leggja við hlustir. Dæmi er herferð Sjóvár og Samgöngustofu frá árinu 2024 undir yfirskriftinni *Ekki taka skjáhættuna* þar sem orðunum *skjár* og *áhætta* er steypt saman. Á vefsíðu verkefnisins, skjahaetta.is, eru fleiri sams konar orð, t.d. *skjábendingar*, *skjábyrgð*, *skjáæra*, *skjáhyggjuefni*, *skjárangur*, þar sem *skjá* er skeytt framan við orð sem byrja á *á* þar sem skörun kemur fyrir. Hér er sýnilega verið að beita blöndun til þess að fanga athyglina. Dæmi eins og *hááhættusvæði*, *dáástand* og *hráál* sýna að tvö *á* geta staðið saman í samsettum orðum og því mætti alveg eins gera ráð fyrir stofnsamsetningunum *skjáábending*, *skjáábyrgð*, *skjááhætta*, o.s.frv. Það er þó ólíklegt að þau

orð hefðu orðið til þar sem í þessari auglýsingaherferð eru greinilega valin sérstaklega orð sem byrja á *á* til þess að hægt sé að beita þessari aðferð.

ALMENNAR SKJÁBENDINGAR

Eftirlitið er byggt á vef Alþjóðaheilbrigðismálastofnunar (WHO, World Health Organization), evrópskum og bandarískum rannsóknum sem og könnunum Samgöngustofu.

Skjábyrgð

Svert athygli við okstur vegna farsímanotkunar er einn stærsti áhættuþáttur umferðarsýsa.

Skjánaægjulegt

Á Íslandi er bannað að nota síma eða önnur gættuá undir stýri á milli hjóla bína.

Skjákæra

Hafning við farsímanotkun undir stýri er 40.000 kr. sekt og 1 reitipunktur í öðurfærslu.

Skjárekstur

12–25% allra umferðarsýsa má rekja beint til notkunar farsíma við okstur.

Skjáriðandi

Fólk sem talar í farsíma við okstur er fjórum sinnum líklegra til að lenda í umferðarsýsi.

Skjáráttá

Fólk sem skrifar skilaboð undir stýri litur af vegnum í 5 sekúndur að meðaltali.

Skjáhrif

Á 10 km hraða hefur þú tæpa 100 metra bíladröð á meðan þú skrifar skilaboð í 5 sekúndur.

Skjáfram

Á 10 km hraða hefur þú tæpa 100 metra (tímanum fjórhvörsl) meðan þú skrifar skilaboð í 5 sekúndur.

Skjásetningur

Þín setningu hefur hættmægt að skoða samráðagagninu undir stýri en 25% væglast gera það samt.

Mynd 1. Auglýsing sem á að vekja athygli á þeirri hættu að horfa á símaskjá í stað þess að fylgjast með umferðinni. Skjásnot af skjahaetta.is.

Fjöldmörg dæmi sýna þessa þróun. Hjá símafyrirtækinu Nova hafa komið fram blendingar á borð við *gabbsláttur* (*gabb* + *afsláttur*), notað til að auglýsa sérstök tilboð 1. apríl, auk tvíræðra slagorða eins og *Opnaðu sambandið*. Notkun blendinga í auglýsingum byggir á sama meginmarkmiði og tvíræð orðanotkun, þ.e. að vekja athygli. Má þar nefna slagorð *BYKO*, *Allt fyrir viðhaldið* sem má skilja á tvo vegu og kjörorð á borð við *Láttu ekki þitt eftir liggja* sem hefur verið notað í tengslum við ýmis átök í umhverfismálum og nýtir bæði bókstaflega og yfirfærða merkingu orðasambandsins.

Fleiri dæmi um blendinga í nýlegum auglýsingum má finna í herferð sem kynnti gosdrykkinn 7up í bleikri útgáfu og birtust á auglýsingaskiltum í biðskýlum strætisvagna, á vefnum o.s.frv. Þar komu fram ýmiss konar blendingar og orðaleikir þar sem orðinu *bleikur* er blandað við önnur orð eða skeytt framan á: *bleikum okkur* (*bleikur* + *leikum okkur*), *bleiklist* (*bleikur* + *leiklist*), *Bleikjavík* (*bleikur* + *Reykjavík*) o.fl.

Mynd 2. Auglýsing um bleikt 7up þar sem blendingar eru notaðir. Auglýsing birt á Facebook: Nýtt og bleikandi létt 7up er mætt um allt land. Líka í Bleikjavík!

Þá vöktu svokölluð gríslóm (grís + íslóm) athygli 1. apríl 2025 þegar verslanir Bónus auglýstu sérstök íslóm með beikonbragði.

Mynd 3. Gríslóm – auglýsing frá Bónus um íslóm með beikonbragði.

Svipaða nálgun má sjá utan hefðbundinna auglýsinga. Þannig hefur eftirlíking af Flateyjarbók verið nefnd *Plateyjarbók* (myndað af *plat* og *Flateyjarbók*) hjá Árnastofnun. Um er að ræða nákvæma eftirlíkingu af Flateyjarbók sem má handleika og hefur verið notuð í safnkennslu (*Heimur handritanna á Náttúrubarnahátíð á Ströndum* e.d.; *Safnkennari á ferð um landið* 2025).

Gestir fá að handleika bókfell, fjaðurstafi og lyfta *Plateyjarbók* sem er nákvæm eftirlíking af Flateyjarbók, en sú bók er eitt stærsta miðaldahandritið sem varðveitt er í handritasafni

Árnastofnunar. (*Heimur handritanna á Náttúrubarnahátíð á Ströndum*, e.d.)

Blendingar í auglýsingum þurfa að vera gagnsæir svo að viðskiptavinir skilji hvað verið er að auglýsa en orðaleikurinn hvetur til þess að staldra við og velta orðunum fyrir sér. Líklega sjá eða heyra margir þessi orð en ólíklegt að þau séu notuð áfram í öðru samhengi og myndu ekki öll flokkast sem nýyrði í almennu máli heldur frekar sem stakdæmi í auglýsingum.

3.1.3 Blendingar á samfélagsmiðlum

Margir blendingar koma einkum fyrir í óformlegu máli á samfélagsmiðlum. Sumir þeirra hafa þó náð allnokkurri útbreiðslu, til dæmis *djammviskubit* (*djamm* + *samviskubit*), *þunnudagur* (*þunnur* + *sunnudagur*) og *ellinaðra* (*elli* + *skellinaðra*).

Þá má einnig nefna blendingana *gróðæri* (*gróði* + *góðæri*) og *hrunkvöðull* (*hrun* + *frumkvöðull*) sem eru gjarnan notaðir í háði. Fyrri orðið vísar einkum til tímans fyrir efnahagshrunið 2008 þegar mikill uppgangur var áberandi en varanleg velsæld ekki tryggð en hið síðara er notað um þann sem talinn er hafa átt þátt í hruninu.

Á hinn bóginn eru margir blendingar afar fátíðir í notkun. Dæmi um það eru *skaffall* (*skeið* + *gaffall*), *miðurstaða* (*miður* + *niðurstaða*, þ.e. ‘slæm niðurstaða’), *bannanafnanefnd* (*banna* + *mannanafnanefnd*, þ.e. vísun til þess að mannanafnanefnd hafni oft umsóknum), *afgangadagskvöld* (*afgangur* + *aðfangadagskvöld*, þ.e. ‘afgangar í kvöldmat’), *örhrifavaldur* (*ör* + *áhrifavaldur*, þ.e. ‘áhrifavaldur af minni gerðinni’) og *lærviskubit* (*læra* + *samviskubit*, ‘þ.e. samviskubit yfir að eiga eftir að ljúka við heimalærdóm’). Slík orð endurspegla þó engu að síður sköpunargleði málnotenda og birtast oft sem slangur, orðaleikir eða í gríni.

Orðanotkunin sjálf er oft til umræðu eða sérstaklega merkt, t.d. með gæsalöppum, svigum, skýringum og stundum fylgir henni erlend samsvörun. Dæmi um þetta eru ýmsar tilraunir til að finna íslenska samsvörun við enska blendinginn *hangry* ‘að vera reiður af hungri’. Ýmsar tillögur hafa komið fram en engin þeirra hefur fest sig í sessi enda finnast innan við tíu dæmi um hvert orð. Aftur á móti eru mun fleiri dæmi um notkun enska orðsins sjálfs; í Rmh. eru til dæmis 143 dæmi um orðið *hangry*. Þetta bendir til þess að enska orðið sé frekar notað en þýðingar en jafnframt að málnotendur hafi bæði áhuga á að finna íslenska samsvörun og gaman af því að velta upp

möguleikum. Í *Töflu 1* eru sýnd dæmi um samfélagsmiðlafærslur þar sem notendur ræða hvaða íslensku orð gætu hentað sem samsvörun við *hangry*.

Orð	Heimild dæma: Risamálheild 2024	Aldur dæmis
svargur	Ég er hrifinn af svargur.	2016
hungramur	Sjálfur verð ég stundum ansi hungramur.	2021
hungreiður	Við tölum um að vera hungreið á mínu heimili.	2016
svangreiður	Hungreiður eða svangreiður?	2019
svangraður	Kemur hann með mat þegar ég er svangraður eða tekur hann burtu vandan mat sem mig langar ekki að borða ?	2019

Tafla 1: Tillögur um íslenska blendinga í stað enska blendingins *hangry*.

Þetta sýnir hvernig málnotendur reyna að búa til íslenskt orð á sama hátt og erlenda orðið, þ.e. með blöndun. Þeir vita hvernig *hangry* er myndað úr *hungry* og *angry* og reyna að búa til samsvarandi íslenskt orð með sömu aðferð. Í þessu tilfelli koma margir möguleikar til greina vegna þess að ensku orðin *hungry* og *angry* eiga sér fleiri íslenskar samsvaranir sem passa saman sem blendingar.

3.1.4 Blendingar á Nýyrðavef

Rannsókn á blendingasafninu leiddi í ljós að um helming skráðra orða var eingöngu að finna á Nýyrðavefnum. Þessi niðurstaða styður fyrri athugun um að notendur senda gjarnan inn orð sem þeir hafa sjálfir myndað. Jafnframt virðist sem algengustu blendingarnir berist síður inn í safnið í gegnum innsendingar þar sem þátttakendur hafa fremur tilhneigingu til að senda inn nýmynduð orð sem ekki eiga sér fyrri dæmi í málinu (Ágústa Þorbergsdóttir og Kristín Ingibjörg Hlynsdóttir 2025:73–75). Í *Töflu 2* má sjá dæmi um slíka blendinga.

Nýr blendingur:	Myndað úr orðunum:	Merking
braula	baula + raula	Að baula eitthvað í lágum róm.
dauðsynlegt	dauð + nauðsynlegt	Dauð nauðsynlegt.
gjúklingur	gervi + kjúklingur	Gervi-kjúklingur, til dæmis úr soja.

hreinangrun	hrein + einangrun	Einangrun frá veirusýktum heiminum þar sem hreinlæti er í fyrirrúmi og algjör nauðsyn.
þrentun	þrívídd + prentun	Þrívíddarprentun

Tafla 2: Dæmi um innsenda blendinga sem einungis eru heimildir um á Nýyrðavefn-um.

Enda þótt þessir blendingar séu án staðfestra notkunardæma á vefn-um og í Rmh. veita þeir engu að síður mikilvægar upplýsingar um að almennir málnotendur beita blöndun sem orðmyndunaraðferð.

3.2 Klippingar, skörun og atkvæðafjöldi

Helstu einkenni blendinga eru **klippingar** og **skörun** í orðum sem blandað er saman, samanber skilgreiningu í 2.3.

Klippingar eru styttnir eða klipptir orðhlutar sem ekki koma fyrir í hefðbundinni samsetningu, þ.e. einhverjum hljóðum eða hluta orðs er sleppt. Dæmi um klipping er *viskubit*, stytt úr *samviskubit* eins og það kemur fyrir í orðinu *djammviskubit*. Klippingar eru notaðir til að mynda blendinga en ekki hefðbundin samsett orð.

Með skörun er átt við sameiginleg hljóð í þeim orðum sem blandað er saman. Dæmi um hana er í orðinu *djammviskubit* þar sem *djamm* og *samviskubit* skarast á *-am(m)-*.

Hér verða mismunandi samsetningar klipptra orðhluta og heilla orðhluta skoðaðar með það að markmiði að sýna hvaða tegundir blendinga má finna í safninu.

3.2.1 Orð og klippingar

Allir blendingar í safninu eru samsettir úr tveimur orðum.² Þeir eru hér flokkaðir eftir því hvort þeir eru myndaðir úr tveimur klippingum, tveimur orðum eða einum klippingi og einu heilu orði og þá hvort er fyrri og hvort er seinni hluti blendingans. Hér eru stofnmyndir sem fyrri hlutar einnig flokkaðar sem heil orð, þ.e. heil orð eru hér

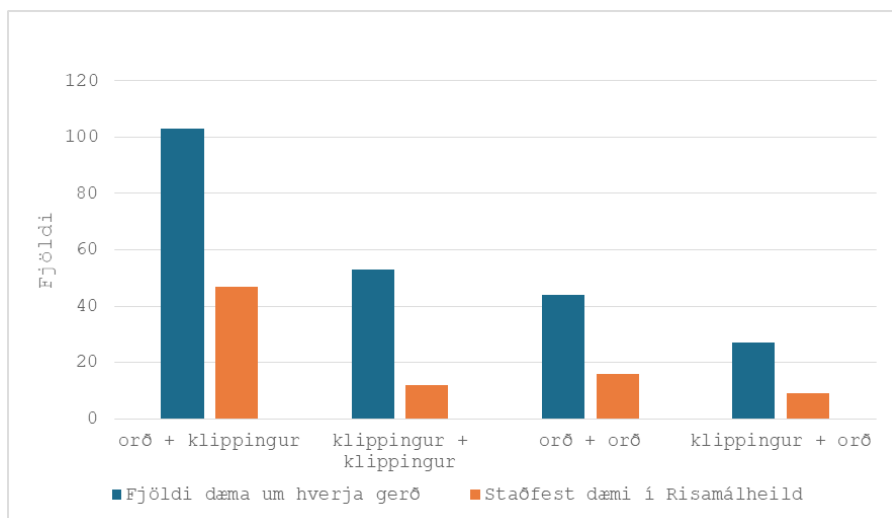
² Með einu orði sem sent var inn á Nýyrðavefinn fylgdi sú skýring að orðið væri sett saman úr þremur orðum: „glömur. Lýsing á leiðinlegu veðri, það er samsett úr þremur orðum: „grátt, leiðinlegt, ömurlegt“. Þessu orði var sleppt í talningu þar sem það var stakdæmi um blending myndaðan úr þremur orðum.

orð sem notuð eru til að mynda blending en eru ekki klippingar, sem og eignarfallsmyndir. Orðin sem notuð eru til að mynda blendinga eru oft algeng lexíkalíseruð samsett orð. Flokkunin byggist á því að skoða hvort klippingu og/eða skörun er beitt eða ekki og athuga hvort íslenskir blendingar falli að skilgreiningunni sem sett var fram í 2.1 eða hvort aðrir flokkar blendinga séu algengari. Formgerð blendinga getur verið mjög fjölbreytileg, sjá t.d. Beliaeva (2019:5–7) sem setur fram mismunandi gerðir blendinga í ensku.

Í gagnasafninu reyndust blendingar þar sem fyrra orð var ekki klippt en seinna orð var klippt algengastir (dæmi: *djammviskubit*), þar á eftir blendingar myndaðir úr tveimur klippingum (dæmi: *hunglyndur*), þá blendingar þar sem bæði orðin voru heil í blendingnum (með skörun, dæmi: *skjáreiti*) og loks blendingar þar sem fyrra orð var klippt en seinna orð var heilt (dæmi: *trúsína*).

1. orð + klippingur (**djammviskubit** ← djamm + (s)amviskubit) (103 blendingar)
2. klippingur + klippingur (**hunglyndur** ← hung(raður) + (þ)unglyndur) (53 blendingar)
3. orð + orð (**skjáreiti** ← skjá + áreiti = skjáreiti) (44 blendingar)
4. klippingur + orð (**trúsína** ← tr(önuber) + rúsína) (27 blendingar)

Þegar tveimur heilum orðum er blandað saman án klippingar er alltaf skörun milli orðanna. Orðflokkur blendingsins er alltaf sá sami og seinni hlutans, hvort sem seinni hlutinn er orð eða klippingur. Algengasta gerð blendinga í safninu er *orð + klippingur* en fáir blendingar eru *klippingur + orð*. Þegar aðeins eru talin orð með staðfestum dæmum í Rmh. eru blendingar með heilum orðum fremst enn algengastir.

Mynd 4: Yfirlit yfir mismunandi gerðir blendinga.

3.2.2 Skörun og atkvæðafjöldi

Eitt einkenni blendinga er skörun á hljóðum þeirra orða sem notuð eru í blöndun en langoftast eru sameiginleg hljóð í orðunum sem koma fram í blendingnum. Af þeim 227 blendingum sem eru í safninu kemur skörun hljóða fyrir í 199 þeirra. Langalgengast er að skörunin verði þar sem orðunum er skeytt saman en stundum er annað orðið fellt inn í hitt. Í orðinu *fjartí* (úr *fjar* + *partí*) verður skörun í lok fyrra orðs og fyrsta hljóð í seinna orði er klippt framan af því og orðið blandast saman á sameiginlegu hljóðunum *ar* og *ar*. Í orðinu *þyrnirós* (úr *þyrnirós* + *hrós*) er orðið *hrós* fellt inn í *þyrnirós* þannig að *h* er bætt inn á undan *rós* sem eru þau hljóð sem þessi tvö orð eiga sameiginleg.

Rík tilhneiging er til þess að halda sama atkvæðafjölda og í seinna orðinu sem er jafnframt beygingarlegur haus blendingins. Miðað er við að seinna orð sé það orð sem blendingurinn endar á þó svo að hann geti líka byrjað á þessu sama orði og „fyrri“ orðið lent í miðjunni.

1. 167 orð: atkvæðafjöldi blendings sá sami og í seinna orði en ekki í fyrra orði.
Dæmi: *djammvískubít* (4 atkvæði, myndað úr *djamm* (1 atkvæði) og *samvískubít* (4 atkvæði))
2. 34 orð: atkvæðafjöldi sá sami í blendingi, fyrra og seinna orði.
Dæmi: *gljámi* (2 atkvæði, myndað úr *gljai* (2 atkvæði) og *ljómi* (2 atkvæði))
3. 15 orð: atkvæðafjöldi blendings sá sami og í fyrra orði en ekki seinna orði.
Dæmi: *þyrnirós* (3 atkvæði, myndað úr *þyrnirós* (3 atkvæði) og *hrós* (1 atkvæði))
4. 11 orð: atkvæðafjöldi ekki sá sami í blendingi og í grunnorðum:
Dæmi: *áfengitími* (5 atkvæði, myndað úr *áfengi* (3 atkvæði) og *fengitími* (4 atkvæði))

Af þessu má ráða að atkvæðafjöldi er sá sami í blendingi og seinna orði í samtals 201 dæmi af 227. Miðað við dæmasafnið er þetta sterkt einkenni blendinga í íslensku.

3.2.3 Klippingar sem bundnir liðir

Klippingar sem verða til við blöndun geta þróast í virka orðhluta í samsetningum, svokallaða bundna samsetningarliði³ (sjá t.d. Lehrer 2007:120; Jurado 2018). Þó eru ekki allir sammála um það hvort það ætti að flokka þessa síðari hluta í blendingum sem nýja bundna samsetningarliði eða hvort orð sem mynduð eru á þennan hátt séu nýir blendingar myndaðir á sama hátt og eldri blendingar (Jurado 2018:7).

Dæmi um slíkt í ensku eru *-gate* úr *Watergate* þar sem fleiri hneykslis- og spillingarmál hafa fengið seinni liðinn *-gate* til að vísa til *Watergate*-málsins og *-thon* úr *marathon* sem er notað til að mynda samsetningar sem lýsa viðburðum sem eiga það sameiginlegt með maraþonum að standa yfir í langan tíma og krefjast úthalds (Lehrer 2007:121–122).

³ Bundnir liðir í hefðbundinni íslenskri orðmyndun eru orð sem koma fyrir sem seinni hlutar í samsetningum en aldrei sem sjálfstæð orð, t.d. *þegi*, *gjafi*, *menni*, *gresi*, *hygli*, *sali*, sjá t.d. Þorstein G. Indriðason (2016).

Tvö möguleg dæmi um klippinga sem þróast hafa í bundna liði í íslensku eru orð sem enda á *-viskubit* og *-þon*. Seinni hlutarnir *-þon* og *-viskubit* koma fyrir í nokkuð mörgum samsetningum. Seinni hlutinn *-þon* er úr tökuorðinu *maraðon* og kemur fyrir í samsetningum til þess að lýsa viðburði þar sem unnið er að ákveðnu verkefni sem krefst úthalds eða langs tíma, líkt og *maraðonhlaup*. Dæmi um orð með seinni liðnum *-þon* eru: *hnakkþon*, *ullarþon*, *gagnaþon*, *hakkþon*, *lambaþon*. Þetta er sambærilegt við notkun *-thon* í ensku en þessi notkun á augljóslega fyrirmynd þaðan.

5. *Gagnaþon* er nýsköpunarkeppni þar sem þverfagleg teymi vinna saman í afmarkaðan tíma við að finna lausnir í þágu umhverfis, byggðum á hagnýtingu þeirra gagna sem lögð eru fram. (*Risamálheildin* 2024)

Sömuleiðis koma fram mörg samsett orð með seinni hlutanum *maraðon* sem ekki eiga við eiginleg *maraðonhlaup* eða tengjast hlaupum, t.d. *myndlistarmaraðon*, *dansmaraðon*, *bréfamaraðon*, *bökunarmaraðon*, *ljósmyndamaraðon* o.fl.

6. Um daginn voru verðlaun veitt í *Myndlistarmaraðoninu* svokallaða, en þar er myndlistarfólki afhentur strigi og hugtak sem þau hafa svo sólarhring til að skila samtvinnuðu til baka. (*Risamálheildin* 2024)

Þegar orð sem enda á *-þon* og *-maraðon* í Rmh. eru borin saman sjást vísbendingar um að orð sem mynduð eru með klippingnum *-þon* séu búin til með því að setja tveggja atkvæða orð framan á *-þon* þannig að orð er nær alltaf jafn mörg atkvæði og undirliggjandi *maraðon*.

Annar mikið notaður klippingur er *-viskubit*, sem stytur er úr *samviskubit* og merkir það sama. Fyrsti blendingurinn sem búinn var til með klippingnum *-viskubit* var *djammviskubit* þar sem eru sameiginleg hljóð með *djamm* og *sam*. Síðan þá hafa mörg orð verið mynduð með seinni liðnum *-viskubit* en þau algengustu í Rmh. eru *djammviskubit*, *flugviskubit*, *sólviskubit*, *mammviskubit* og *mömmviskubit*. Þau eiga það öll sameiginlegt að fyrri hlutinn er eitt atkvæði sem er skeytt framan við seinni liðinn *-viskubit*.

Til samanburðar voru skoðuð samsett orð með seinni hlutanum *samviskubit*. Í Rmh. eru algengustu dæmin *sólarsamviskubit*, *mömmu-samviskubit*, *smásamviskubit*, *foreldrasamviskubit* og *umhverfissamviskubit*. Alls má finna um 120 mismunandi samsetningar en meirihlutinn eru stakdæmi eða ritvillur. Á sama hátt má finna um 100 mismunandi samsetningar með seinni liðnum *-viskubit*. Þar er líka meirihlutinn stak-

dæmi en samanburður sýnir ákveðna tilhneigingu: *-viskubit* tengist helst eins atkvæðis orðum (*djamm-*, *flug-*, *sól-*) en flest *-samviskubit* eru með fyrri hluta sem er tvö eða fleiri atkvæði (*sólar-*, *umhverfis-*). Í þessum orðalistum koma fram þör á borð við *sólviskubit* og *sólar-samviskubit* (en ekki **sólarviskubit* eða **sólsamviskubit*), *pabbviskubit* og *pabbasamviskubit* (ekki **pabbaviskubit* eða **pabbsamviskubit*) og *mammviskubit*/*mömmviskubit* og *mömmusamviskubit*⁴ (síður *mömmuviskubit* og ekki **mammsamviskubit* eða **mömmsamviskubit*). Klippingar koma ekki fyrir á undan *-samviskubiti* og orð sem eru meira en eitt atkvæði koma ekki á undan *viskubiti* en eru klippt ef með þarf. Sömuleiðis virðist ekki mögulegt að nota klipping á undan *-samviskubit* á sama hátt og á undan *-viskubit*.

Þessi tilhneiging til þess að nota eins atkvæðis fyrri hluta á undan *-viskubit* og tveggja atkvæða fyrri hluta á undan *-þon* bendir til þess að frekar sé um að ræða nýja blendinga en nýja bundna liði. Það að hafa sama atkvæðafjölda í seinna grunnorði virðist vera sterkt einkenni hjá íslenskum blendingum. Bundnir liðir eins og *-þegi*, *-gjafi*, *-menn* o.s.frv. kalla ekki á sama atkvæðafjölda í öllum samsettum orðum sem mynduð eru með þeim. Klippingarnir *-viskubit* og *-þon* bjóða þó upp á samsetningar þar sem ekki er skörun hljóða í fyrri hluta við upprunalegu orðin *samviskubit* og *maraþon*. Aftur á móti vísa *-viskubit* og *-þon* mjög sterklega til upprunalegu orðanna; *maraþon* er eina orðið í íslensku sem endar á *-þon* og *samviskubit* er eina orðið sem endar á *-viskubit*.

3.3 Uppruni: tökuorð, tökuþýðing, nýmyndun?

Íslenskir blendingar eru oft myndaðir til þess að koma í stað erlendra orða, líkt og algengt er með íslensk nýyrði. Í athugun sem gerð var á innsendum orðum á Nýyrðavef Árnastofnunar 2024 kom þó fram að blendingum fylgdi erlend samsvörun hlutfallslega sjaldnar en með innsendum orðum sem mynduð voru á annan hátt. Aðeins í um þriðjungi tilvika voru nefndar erlendar samsvaranir samanborið við um helming í öðrum flokkum (Ágústa Þorbergsdóttir og Kristín Ingibjörg Hlynsdóttir 2025:80). Þar var miðað við hvort notendur

⁴ Orðið *mömmusamviskubit* kemur fyrir í Rmh. í dæmi af Bland.is frá 2005 og er eldra og algengara en *mömmviskubit* (elsta dæmi í Rmh. er frá 2011) og *mammviskubit* (elsta dæmi í Rmh. er frá 2012) en erfitt er að segja til um hvort blendingarnir séu stytting á *mömmusamviskubit* eða myndaðir á sama hátt og hin orðin með *-viskubit*. Þeir virðast fylgja sömu reglum og aðrir blendingar sem enda á *-viskubit*.

sendu með orðinu tilvísun í erlenda fyrirmynd en ekki mat ritstjóra á því hvort til væri erlent orð sem væri líkleg fyrirmynd. Til þess að skoða þetta eru blendingar hér flokkaðir í fjóra meginflokka:

1. Tökuorð sem mynduð eru með blöndun í upprunamáli.
2. Tökupýðingar og blendingar sem myndaðir eru hliðstætt við þekkta erlenda blendinga.
3. Blendingar myndaðir til þess að búa til íslenskt orð fyrir erlent orð.
4. Íslenskir blendingar án erlendrar samsvörunar eða fyrirmyndar.

Fyrsti flokkurinn er tökuorð í íslensku sem mynduð eru með blöndun í upprunamáli. Nokkrir erlendir blendingar hafa verið teknir upp í íslensku sem aðlöguð tökuorð. Dæmi eru m.a. *bröns* (af *brunch*, myndað úr *breakfast* + *lunch*) og *mótel* (af *motel*, myndað úr *motor* + *hotel*). Orðin voru upphaflega mynduð með blöndun í ensku en hafa síðan verið löguð að íslensku, bæði hljóð- og beygingarkerfi. Ýmsar tilraunir hafa verið gerðar til þess að búa til íslenskt orð fyrir *brunch/bröns*, s.s. *dögurður*, *hábitur* og *dagverður*. Annað dæmi er orðið *blogg* sem á rætur að rekja til enska orðsins *blog* sem er myndað úr *web* + *log* í merkingunni ‘vefðagbók’. Upphaflega var talað um *weblog* en það styttist fljótt í *blog*. Orðið er tekið upp í íslensku sem *blogg* og notað um pistlaskrif á netinu.

Annar flokkur er íslenskir blendingar sem eru myndaðir eftir erlendri fyrirmynd þar sem líkt er eftir erlendu orði með því að blanda saman samsvarandi eða svipuðum íslenskum orðum. Dæmi um þetta eru orð eins og *svargur* úr *svangur* og *argur* fyrir e. *hangry*, myndað úr *hungry* og *angry*. Mörkin á milli tökuorða og tökupýðinga eru hér ekki alltaf ljós. Sem dæmi má nefna orðið *pleður* í íslensku en það má túlka á tvo vegu: annaðhvort sem aðlögun á orðinu *pleather* eða blending sem myndaður er á hliðstæðan hátt úr *plast* og *leður*. Það sama má segja um *súðlur* ‘núðlur úr kúrbít’ sem á sér enska fyrirmynd í orðinu *zoodles* og gæti flokkast sem aðlögun á því en gæti líka verið tökupýðingarblöndun úr *súkíní* og *núðlur*. Annað dæmi um orð sem ekki er ljóst hvernig á að flokka er orðið *plokka*. Orðið er gamalt í íslensku en hefur fengið nýja merkingu fyrir sið sem á rætur að rekja til Svíþjóðar. Þar nefnist hann *plogga* og er myndaður af *plocka* (‘tína

upp') og *jogga* ('skokka'). Sögnin að *plokka* hefur nú einnig fengið þessa nýju merkingu, þ.e. að tína upp rusl á meðan skokkað er eða gengið og sameina á þann hátt áhuga á umhverfisvernd og heilsusamlegu líferni en ef samsvarandi blendingur hefði verið myndaður í íslensku úr *plokka* og *skokka* hefði hann orðið samhljóma *plokka*.

Íslenskir blendingar sem myndaðir eru sem samsvaranir erlendra orða eru ekki alltaf myndaðir alveg hliðstætt við fyrirmyndina. Þetta getur verið vegna þess að það þarf að velja orð sem „passa“, þ.e. eiga einhverja sameiginlega þætti sem hægt er að blanda saman. Dæmi um þetta er orðið *hrútskýra* sem myndað er úr *hrútur* og *útskýra* fyrir *mansplain* sem myndað er úr *man* ('(karl)maður') og *explain* ('útskýra').

Þriðji flokkurinn er blendingar sem myndaðir hafa verið í stað erlendra orða sem ekki eru blendingar í upprunamálinu. Dæmi um þetta eru orðin *kviðfinning*, úr *kviður* og *tilfinning* fyrir e. *gut feeling*; *hjóll* úr *hjól* og *bíll* fyrir erlenda orðið *velomobile*; *tjákn* úr *tjá* og *tákn* fyrir erlenda orðið *emoji*.

Langflest orðin í blendingasafninu falla þó undir fjórða flokkinn hér en það eru íslenskir blendingar sem ekki eiga sér augljósa fyrirmynd eða augljósa samsvörun í ensku eða öðru tungumáli. Dæmi um slíka blendinga eru *blaðrænn*, *fjartí*, *afgar*, *djammviskubit*, *skjáhætta*, *smáhyggja*, *suðffárrækt*, *súrka*, *maltesín*, *tjáningur*, *ellinaðra*, *gróðæri*, *orðtennis* og *váhrif*. Þessi orð geta ýmist vísað til nýrra hugtaka eða verið ný orð yfir fyrirbæri sem þegar hafa heiti í málinu en oft eru þetta orðaleikir eða orð sem spretta upp í ákveðnu samhengi, til dæmis í auglýsingum eða á samfélagsmiðlum og eru hugsuð til að vekja athygli. Stundum eru búnir til og sendir inn á Nýyrðavef blendingar úr tveimur orðum sem standa oft saman eða mynda eins konar heild eða orðasamband, t.d. *súrka* úr *súr gúrka* og *maltesín* úr *malt* og *appelsín*.

3.4 Merking blendinga

Merking blendinga er misaugljós. Sum orð er auðvelt að greina út frá þeim orðum sem þau eru mynduð af, önnur glata stórum hluta upprunalegrar merkingar og einnig eru dæmi um blendinga þar sem annar samsetningarliðurinn ber enga augljósa merkingu heldur virðist vera notaður til að vekja athygli, einkum í auglýsingum.

Hversu auðvelt er að átta sig á merkingu blendings fer að einhverju leyti eftir því hversu greinilegir upprunalegu orðhlutarnir eru. Í sumum tilvikum er blendingurinn bókstaflega sambland tveggja

fyrirbæra eins og orðið *maltesín* sem er myndað úr *malt* og *appelsín* og merkir drykk sem er blandaður úr þessum tveimur drykkjum. Dæmi úr ensku er *labradoodle*, samsett úr *labrador* og *poodle*, sem merkir hund sem er blendingur af þessum tegundum.

Þó að merking blendinga geti verið svipuð merkingu upprunalegu orðanna glatast oft stór hluti upprunalegu orðanna þannig að óljóst getur verið hvernig blendingurinn átti að skiljast. Mörg þeirra orða sem send hafa verið inn á Nýyrðavef þar sem upprunaorðin eru ekki greinileg eru líklega illskiljanleg án skýringar. Dæmi um þetta gætu verið orðin *yndill* (sagt af innsendanda myndað úr *yndislegur* og *engill*) og *gríla* (sagt af innsendanda myndað úr *gríma* og *bóla*). Jafnvel svo þekktur blendingur sem *hrútskýring* er getur verið túlkaður á fleiri en einn hátt. Hann er venjulega skýrður sem blöndun úr orðunum *hrútur* og *útskýring* en hefur einnig verið túlkaður sem *hr.* *Útskýring*, þó að það hafi ekki verið upphaflega hugmyndin hjá þeim sem bjó orðið fyrst til (Kristín Sigurðardóttir 2017). Þá mætti einnig líta svo á að orðið sé stofnsamsetning úr *hrútur* og *skýring*.

Engin rannsókn hefur verið gerð sem sýnir hversu auðvelt það er fyrir málnotendur að greina uppruna og merkingu blendinga. Þó má gera ráð fyrir að styttri blendingar, eins og *tjákn* eða *hjóll*, séu erfiðari í túlkun, einkum þegar samhengi upprunalegu orðanna skortir. Þegar orð hefur náð fótfestu í tungumáli þarf hins vegar ekki lengur að lesa merkinguna út frá samsetningarliðum. Þeir geta gefið ákveðna vísbendingu um merkingu orðs en sjaldnast er hægt að lesa nákvæma merkingu orðs út frá þeim (sbr. Ágústa Þorbergsdóttir 2020 og Eirík Rögnvaldsson 2023b).

Merking ýmissa blendinga með klippingum skín vel í gegn enda þótt orðin séu stytta, s.s. orð sem enda á *-viskubit* sem er stytting úr *samviskubit* og merkja samviskubit vegna þess sem vísað er til (*djamm-viskubit* o.s.frv.) og *-þon* sem merkja einhvers konar viðburði sem eiga það sameiginlegt að tengjast keppni eða krefjast mikils úthalds, t.d. *hakkþon*.

Dæmi um blendinga þar sem merkingin er ekki augljós er *vælupest*. Er það tegund af ælupest, tegund af pest eða tegund af væli? Sá sem sendi orðið inn á Nýyrðavefinn skýrði það sem kvefpest þar sem einkenni eru ýkt, gjarnan notað um veika karlmenn (sbr. enska orðið *man-flu*). Í sumum blendingum ber annar hluti orðanna enga sérstaka merkingu, til dæmis þar sem orðinu *bleikur* er blandað við önnur orð til að mynda orðaleiki í auglýsingum fyrir gosdrykkinn 7up, t.d. *bleikum okkur* (*bleikur* + *leikum okkur*) eða *bleiklist* (*bleikur* + *leiklist*). Í

slíkum tilvikum hefur hljóð eða sjónrænt útlit seinna orðsins líklega haft meiri áhrif á myndun þess en merkingin.

4 Lokaorð

Hér hefur verið fjallað um blöndun sem orðmyndunaraðferð í íslensku og hlutverk hennar í nýsköpun í tungumálinu. Í íslensku hafa margir blendingar náð töluverðri útbreiðslu, þeir eru stór hluti inn-sendinga á Nýyrðavef Árnastofnunar og eru einnig áberandi í ýmiss konar auglýsingum. Þó að blendingar séu fjölbreyttir að gerð og uppruna eru ákveðnir þættir sem einkenna þá. Þegar valið var inn í dæmasafnið, sem hér hefur verið fjallað um, var miðað við að orðið byggji yfir ákveðnum einkennum, þ.e. að það væri myndað með því að blanda saman tveimur orðum til þess að búa til nýtt þannig að hluta orðs væri beinlínis sleppt eða skörun væri á orðunum þannig að annað orðið rynni inn í hitt. Þegar þessi orð höfðu verið greind kom í ljós að ákveðin einkenni voru áberandi í blendingum í safninu. Algengt er að blendingar séu myndaðir án sérstakrar fyrirmyndar úr öðru tungumáli.

Ef öll algengustu einkennin sem athuguð voru eru sett saman er hinn dæmigerði íslenski blendingur af innlendum uppruna án erlendrar fyrirmyndar settur saman með því að skeyta heilu orði framan á klipptan seinni hluta með skörun á samsetningarskilunum og hann er jafn mörg atkvæði og upprunalega seinna orðið. Þannig má segja að orðið *djammviskubit* sé dæmigert fyrir íslenska blendinga. Þessi niðurstaða samræmist ekki fyllilega skilgreiningu Grlj (2022:87) sem sett var fram í kafla 2.1 þar sem talað er um að blendingar séu oftast myndaðir á þann hátt að fyrri hluti fyrra orð blandist við seinni hluta síðara orðs. Þó að það að beita blöndun sem orðmyndunaraðferð í íslensku eigi sér fyrirmynd í erlendum málum, sérstaklega ensku, hafa íslenskir nýyrðasmiðir þurft að laga aðferðina að íslensku. Frekari samanburður milli tungumála gæti því verið áhugaverður.

Þó að aukning blöndunar í íslensku sé líklega til komin fyrir áhrif frá öðrum tungumálum má einnig segja sem svo að sú rótgróna hefð í íslensku málsamfélagi að búa til ný íslensk orð úr íslenskum stofnum og tilhneiging fólks til þess að vilja búa til ný orð sem eru ekki of löng eigi einnig þátt í vinsældum þeirra.

Sum nýyrði verða til meðvitað og í ákveðnum tilgangi en önnur verða til að meira eða minna leyti ómeðvitað þegar málnotandi þarf

að lýsa einhverju sem á sér ekki fast orð í málinu og býr um leið til nýtt orð. Þetta hefur verið nefnt virk orðmyndun (sbr. Guðrúnu Kvaran 2005:105). Þegar skoðuð eru orð sem mynduð eru með blöndun virðist mega álykta að þau séu oftast en ekki afrakstur meðvitaðrar orðmyndunar fremur en virkrar. Slík meðvitund um form og merkingu endurspeglast vel í því samhengi sem blendingar birtast oft í, þ.e. í auglýsingum eða markaðsefni þar sem markmiðið er gjarnan að vekja athygli. Virknin virðist fyrst og fremst bundin við meðvitaða orðmyndun en fylgja þó ákveðnum reglum sem málnotendur fylgja líklega ómeðvitað. Ekki er óhugsandi að einhverjir blendingar hafi orðið til óviljandi, t.d. vegna mismæla, en höfundar hafa ekki heimildir um slíkt.

Í framhaldi af þessari yfirferð mætti rannsaka einstaka þætti betur, t.d. merkingu og skýrleika, hljóðkerfislega þætti og virkni. Markmið þessarar athugunar var fyrst og fremst að gefa yfirlit um helstu einkenni og benda á að blöndun er að verða áberandi aðferð við að búa til nýyrði í íslensku.

Heimildaskrá

- Anna Gyða Sigurgísladóttir. 2017, 6. janúar. Orð ársins 2016: Hrútskýring. *Rúv.is*. <https://www.ruv.is/frettir/menning-og-daegurmál/ord-arsins-2016-hrutskyring>.
- Ari Páll Kristinsson. 2004. *Orðmyndun. Um leiðir til að auka íslenskan orðaforða*. Íslensk málnefnd. https://ritaskra.arnastofnun.is/media/skraning_pdf/Orðmyndun_-_Smárit_3.pdf.
- Ari Páll Kristinsson. 2017. *Málheimar. Sitthvað um málstefnu og málnotkun*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.
- Atli Þór Ægisson. 2016, 5. september. Tjáknin hjálpa okkur að skilja. *Rúv.is*. <https://www.ruv.is/oflokka-eldra-efni/tjaknin-hjalpa-okkur-ad-skilja>.
- Ágústa Þorbergsdóttir. 2020. Asnaleg íslensk nýyrði? *Orð og tunga* 22:97–100. <https://doi.org/10.33112/ordogtungu.22.6>.
- Ágústa Þorbergsdóttir og Kristín Ingibjörg Hlynsdóttir. 2025. Ættmæði og peysuperrar – athugun á innsendum orðum á Nýyrðavefnum. *Orð og tunga* 27:59–84. <https://doi.org/10.33112/ordogtungu.27.4>.
- Baldur Jónsson. 1987. Íslensk orðmyndun. *Andvari* 112(1):88–102.
- Baldur Jónsson. 1994. Um orðið tölva. *Sagnþing: helgað Jónasi Kristjánssyni sjötugum 10. apríl 1994*. Fyrri hluti, bls. 33–44. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.
- Beliaeva, Natalia. 2019. Blending creativity and productivity: on the issue of delimiting the boundaries of blends as a type of word formation. *Lexis – Journal in English Lexicology* 14. <https://doi.org/10.4000/lexis.4004>.

- Brdar-Szabó, Rita og Mario Brdar. 2008. On the marginality of lexical blending. *Jezi-
koslovlje* 9.1–2:171–194.
- Cannon, Garland. 2000. Blending. Í, Geert E. Booij, Christian Lehmann og Joachim
Mugdan (ritstj.). *Morphologie/Morphology. Ein internationales Handbuch zur
Flexion und Wortbildung*, bls. 952–956. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Eiríkur Rögnvaldsson. 2022, 8. febrúar. *Skjáumst!* [https://uni.hi.is/eirikur/
2022/02/08/skjaumst/](https://uni.hi.is/eirikur/2022/02/08/skjaumst/).
- Eiríkur Rögnvaldsson. 2023a, 26. apríl. *Nýslendingar*. [https://uni.hi.is/
eirikur/2023/04/26/nislendingar/](https://uni.hi.is/eirikur/2023/04/26/nislendingar/).
- Eiríkur Rögnvaldsson. 2023b, 27. október. *Bölvað gagnsæið*. [https://uni.hi.is/
eirikur/2023/10/27/bolvad-gagnsaeid/](https://uni.hi.is/eirikur/2023/10/27/bolvad-gagnsaeid/).
- Eiríkur Rögnvaldsson. 2025, 29. júlí. *Bullyrðing*. [https://uni.hi.is/eirikur/2025/07/29/
bullyrding/](https://uni.hi.is/eirikur/2025/07/29/bullyrding/).
- Elísabet Halldórsdóttir. 2014, 17. júní. Váhrif – Nýyrði sem á fullan rétt á sér. *Frétta-
blaðið*, bls. 20.
- Friedrich, Cornelia. 2008. Kontamination – Zur Form und Funktion eines Wort-
bildungstyps im Deutschen [Doktorsritgerð]. Friedrich-Alexander-Universität
Erlangen-Nürnberg.
- Gao, Yongwei. 2023. A lexicographical approach to neologisms created through
blending. *Lexicography* 10(2):161–172. <https://doi.org/10.1558/lexi.26356>.
- Grlj, Tina. 2022. Blending as a Word-Formation Process: A Comparative Analysis
of Blends in English and French. *Journal for Foreign Languages* 14(1):85–106.
<https://doi.org/10.4312/vestnik.14>.
- Guðrún Kvaran. 2005. *Íslensk tunga 2. Orð: Handbók um beygingar- og orðmynd-
unarfræði*. Reykjavík: Almenna bókafélagið.
- Guðrún Kvaran. 2009, 10. desember. *Are portmanteau words frequent in Icelandic?*
Vísindavefurinn. <http://www.visindavefur.is/svar.php?id=54491>.
- Halldór Halldórsson. 1971. Nýyrði frá síðari öldum. Í: *Íslensk málrækt. Erindi og
ritgerðir*, bls. 212–244. Reykjavík: Hlaðbúð.
- Halldór Halldórsson. 1995, 10. júní. Sögur af nýyrðum. Tækni. DV, bls. 16.
- Heimur handritanna á Náttúrubarnahátíð á Ströndum*. (e.d.). Árnastofnun.is. Sótt
14. október 2025, af [https://www.arnastofnun.is/is/vidburdir/heimur-handritan-
na-natturubarnahatid-strondum](https://www.arnastofnun.is/is/vidburdir/heimur-handritanna-natturubarnahatid-strondum).
- Heitasta slangrið. 2005, 7. júní. *Dagblaðið Visir – DV*, bls. 29.
- Hrútskýring verður til. 2017, janúar. *Knúz – femínískt vefrit*. [https://knuz.wordpress.
com/2017/01/06/hrutskyringin-verdur-til/](https://knuz.wordpress.com/2017/01/06/hrutskyringin-verdur-til/).
- Increasing Participation. (e.d.). *Veganuary*. Sótt 14. október 2025, af [https://vega-
nuary.com/about/increasing-participation/](https://veganuary.com/about/increasing-participation/).
- Jurado, Alejandro Barrena 2018. A study on the ‘wordgasm’: The nature of blends’
splinters. *Lexis* 14. <https://doi.org/10.4000/lexis.3916>.
- Karlsson, Ola. 2021. Lesserwisser, lärs kav och läppstiftseffekt – presentation och pro-
blematisering av urvalskriterierna för den svenska nyordslistan. *LexicoNordica*
28:101–120.

- Katrín Axelsdóttir. 2014. *Sögur af orðum. Sex athuganir á beygingarþróun í íslensku*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.
- Kristín Sigurðardóttir. 2017, janúar. Orð 2016 megi líka skrifa sem „hr. Útskýring“. *Rúv.is*. <https://www.ruv.is/frettir/innlent/ord-2016-megi-lika-skrifa-sem-hr-ut-skyring>.
- Lahlou, Hicham og Imran Ho-Abdullah. 2021. The fine line between compounds and portmanteau words in English: A prototypical analysis. *Journal of Language and Linguistic Studies* 17(4):1684–1694. <https://doi.org/10.52462/jlls.123>.
- Lehrer, Adrienne. 2007. Blendalicious. Í: J. Munat (ritstj.). *Studies in Functional and Structural Linguistics*. B. 58, bls. 115–133. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/sfsl.58.16leh>.
- Merriam-Webster. (e.d.). Mansplain. Í: *Merriam-Webster.com Dictionary* (Merriam-Webster). <https://www.merriam-webster.com/dictionary/mansplaining> (sótt í október 2025).
- Renner, Vincent, François Maniez og Pierre J. L. Arnaud. 2012. Introduction: A bird’s-eye view of lexical blending. Í: Vincent Renner, François Maniez og Pierre J. L. Arnaud (ritstj.). *Cross-Disciplinary Perspectives on Lexical Blending*, bls. 1–10. Berlin: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110289572.1>.
- Risamálheildin. 2024. <https://malheildir.arnastofnun.is/>.
- Safnkennari á ferð um landið. 2025, 28. mars. Árnastofnun.is. <https://arnastofnun.is/is/frettir/safnkennari-ferd-um-landid>.
- Salvör Gullbrá Þórarinsdóttir, Halla Harðardóttir, Guðni Tómasson og Þóra Tómasdóttir. 2016, 25. júní. Hrúturinn missir völd sín. *Fréttatíminn*, bls. 8–12.
- Samrunaorð. 2000. Í: *Íðorðabankinn. Málfræðiorðasafn*. Íslenska málfræðifélagið. <https://idordabanki.arnastofnun.is/faersla/398559>.
- Steinþór Steingrímsson, Sigrún Helgadóttir, Eiríkur Rögnvaldsson, Starkaður Barkarson og Jón Guðnason. 2018. Risamálheild: A Very Large Icelandic Text Corpus. *Proceedings of LREC 2018*:4361–4366. timarit.is. <https://timarit.is/> (sótt í október 2025).
- Veganúar slær í gegn á Íslandi. 2015, 1. febrúar. *Mbl.is*. https://www.mbl.is/frettir/innlent/2015/02/01/veganuar_slaer_i_gegn_a_islandi_2/.
- Þorsteinn G. Indriðason. 2016. Á mörkum afleiðslu og samsetningar? Um orðlíka seinni liði í íslensku. *Orð og tunga* 18:1–41.

Lykilorð

blendingar, nýyrði, orðmyndun, orðaleikir

Keywords

blends, neologisms, word formation, word play

Abstract

In recent years, various Icelandic neologisms formed by blending have gained attention, e.g. hrútskýring 'mansplaining' (hrútur 'ram' and útskýring 'explanation'), skjáhætta 'screen risk' (skjár 'screen' and áhætta 'risk') and frískápur 'freedge' (frír 'free' and ísskápur 'refrigerator'). Up until now, blending has not been recognised as an Icelandic word formation method. Blending is known in other languages, including English. This article discusses blending as a word formation method in Icelandic based on a collection of words that have been formed using this method. An examination was made of what characterizes Icelandic blends, which words are blended, how they overlap, and what blends have in common with the words used to form them. The role of blends in the language community and the motivations for forming hybrids are also discussed. Blends are often formed to replace English blends or foreign words, but they also occur as a kind of word play. Blending is also common in advertising. The aim of the study is to demonstrate that blending is used as a word formation method in Icelandic and that it is worth studying further.

Ágústa Þorbergsdóttir
Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum
Arngrímögötu 5
IS-107 Reykjavík
agusta.thorbergisdottir@arnastofnun.is

Kristín Ingibjörg Hlynisdóttir
Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum
Arngrímögötu 5
IS-107 Reykjavík
kristin.ingibjorg.hlynisdottir@arnastofnun.is